

Terviseministri käskkirja „Terviseministri 30. augusti 2023. a käskkirjaga nr 126 kinnitatud toetuse andmise tingimuste „Põlevkivi kaevandamise ja töötlemisega seotud keskkonnaprobleemide lahendamise ja tervisekahjude vähendamise“ muutmise“ seletuskiri

I. Sissejuhatus

Muudatusega võtab Sotsiaalministeerium endale biomonitooringu läbiviimise koordineerimise, mis algselt oli Terviseameti ülesanne. Terviseamet jätkab partnerina ning vastutab uuringu ühe osa eest, milleks on teatud proovide keemilised analüüsid. Lisaks muutub proovide maatriksi valimine uuringu korraldajale paindlikumaks ning kaob riigihanke läbiviimise kohustus. Seoses tegevuste alguse viibimisega nihutatakse näitajate vahesihhtaseme saavutamise aega aasta võrra. Samuti täpsustatakse abikõlblike kulude loetelu.

Käskkirja ja seletuskirja on koostöös Terviseametiga koostanud Sotsiaalministeeriumi rahvatervise osakonna nõunikud Marilin Lutsoja (tel 5866 7485, marilin.lutsoja@sm.ee), Annemari Linno (tel 5911 9002, annemari.linno@sm.ee) ja välisvahendite osakonna nõunik Jüri Lössenko (tel 5913 7882, jyri.lossenko@sm.ee). Käskkirja juriidilise ekspertiisi on teinud Sotsiaalministeeriumi õigusosakonna õigusnõunik Piret Eelmets (tel 626 9128, piret.eelmets@sm.ee).

Märkused:

Käskkiri ei ole seotud isikuandmete töötlemisega isikuandmete kaitse üldmääruse tähenduses.

Seletuskiri kirjeldab ainult käskkirjas nimetatud toetuse andmise tingimuste (TAT) muudatusi.

II. TAT muudatuste sisu

Punktiga 1 täpsustatakse, et rakendusasutus on Sotsiaalministeeriumi välisvahendite osakond. Muudatus on tingitud Sotsiaalministeeriumi struktuurimuudatustest.

Punktiga 2 muudetakse TAT tegevuse 2.2 „Biomonitooringu korraldamine põlevkivisektoriga kokkupuutuva elanikkonna seas“ sisu. Muudatusega muutub proovide maatriksi valimine uuringu korraldajale paindlikumaks ja võimaldab vastavalt parimatele praktikatele ja uusimale teaduskirjandusele valida sobivaimat maatriksit tulemuste saavutamiseks ning ei kohusta kasutama kõiki kolme maatriksit, kui parimate tulemuste saamiseks piisab ka vähemast. Lisaks täpsustatakse biomonitooringu läbiviija või läbiviijate leidmise tingimusi. Kaotatakse kohustus viia läbi riigihange, vaid monitooringu läbiviija tuleb leida riigihangete seadust (RHS) järgides. Niisugune sõnastus võimaldab toetuda muu hulgas ka RHS erandile ehk minna otselepingusse RHS § 11 lg 1 p 19 erandi alusel, mis jällegi lisab paindlikkust töö teostaja leidmisel ning tõenäoliselt kiirendab protsessi kulgu.

Kui muudatuse eelselt oli uuringu eestvedaja Terviseamet, siis selle järgselt on kõnealuses rollis Sotsiaalministeeriumi rahvatervise osakond. Terviseamet jätkab TAT partnerina, ent uuringu koordineerimise asemel viivad nad nüüd läbi üht osa katsetest. Kuna uuringu kaks eeluuringut on teostanud Tartu Ülikool, siis on kavas minna ülikooliga otselepingusse edasiste vajalike tööde teostamiseks, lähtudes ülalmainitud RHS erandist. Kuivõrd avatud hanget ei tehta ning vajalikud tööd ostetakse Tartu Ülikoolilt, saab toetuda teaduse- ja arendustegevuse korralduse seaduse §-s 15³ nimetatud teadus- ja arendustegevuse sihttoetusele, välistamaks riigiabi andmise. Biomonitooringu puhul on tegemist mittemajandusliku otstarbel tehtava sõltumatu teadusuuringuga [TAI raamistiku](#) p 20 tähenduses ning [riigiabi juhendi](#) p 31 punktide b ja c olukorraga, mille kohaselt ülikoolide ja teadusasutuste tegevus jääb riigiabi eeskirjade kohaldamisalast välja, kui tegemist on ülikooli põhitegevusega, mille raames toimub sõltumatu

teadus- ja arendustegevus teadmiste suurendamise ja arusaamise parandamise nimel ning teadusuuringute tulemusi levitatakse avalikkusele. Ülejäänud algse käskkirja riigiabi analüüsis tehtud järeldused pädevad jätkuvalt, seega kokkuvõttes riigiabi TAT raames ei anta.

Punktiga 3 muutub TAT tegevuse 2.2 „Biomonitoringu korraldamine põlevkivisektoriga kokkupuutuva elanikkonna seas“ elluviija, kelleks saab Terviseameti asemel Sotsiaalministeeriumi rahvatervise osakond. Muudatus võimaldab Terviseametil uuringu koordineerimise asemel viia läbi uuringu jaoks tarvilikke analüüse.

Punktiga 4 korrigeeritakse TAT punkti 3 „Näitajad“. Tabelis muudetakse teise vahesihhtaseme saavutamine aastast 2026 aastaks 2027, sest uuringu algus on nihkunud hilisemaks ning täpsustatakse, et sihttaseme saavutamist raporteerib vahe- ja lõpparuandes elluviija biomonitoringu läbiviija andmete alusel.

Punktidega 5–6 täpsustatakse abikõlblike kulude loetelu selliselt, et abikõlbliku kuluna käsitletakse ka koolitusmaterjalide koostamise, tõlkimise ning koolituseks vajalikele andmeplatvormidele ligipääsude hankimise kulud ja kõik muud vajalikud kulud analüüside teostamiseks ja proovide säilitamiseks. Kuna osa teaduslikke materjale või muud vajalikku infot, mis võib olla koolituse läbiviimiseks tarvilik, asub sageli tasulistel andmeplatvormidel ning ka PARC partnerluse poolt koostatava andmeplatvormi osas pole veel kindlust, kas selle kasutamine saab olema tasuline või mitte, siis on see võimalik kulu siinkohal abikõlbliku kuluna esile toodud.

Punktiga 7 asendatakse TAT tegevuskava ning TAT eelarve, mida korrigeeritakse vastavalt tegelikule täitmisele ning uuendatud tegevustele. Tegevuskava muudetakse vastavalt uuele ajakavale nii, et uuringu esimene aasta on 2024 ning käskkirja punktis kaks kirjeldatud muudatustele.

Punkti 8 kohaselt rakendatakse käskkirja tagasiulatuvalt alates 01.04.2024 seoses tegevuste alustamisega nimetatud kuupäevast alates.

III. TAT vastavus Euroopa Liidu õigusele

Käskkiri on vastavuses Euroopa Liidu õigusega.

Käskkirja koostamisel on arvestatud järgmiste Euroopa Liidu õigusaktidega:

- 1) Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2021/1060, millega kehtestatakse ühissätted Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfond+, Ühtekuuluvusfondi, Õiglase Ülemineku Fondi ja Euroopa Merendus-, Kalandus- ja Vesiviljelusfondi kohta ning nende ja Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondi, Sisejulgeolekufondi ning piirihalduse ja viisapoliitika rahastu suhtes kohaldatavad finantsreeglid;
- 2) Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2021/1057, millega luuakse Õiglase Ülemineku Fond ja tunnistatakse kehtetuks määrus (EL) nr 1296/2013.

IV. TAT muudatuste mõjud

TAT muudatused võimaldavad uuringu protsessi kiirendamist. Lisaks annavad need uuringu läbiviijale suurema paindlikkuste proovimaatriksi valimisel, mis aitab kaasa ressursi optimaalsemale kasutamisele. Partneri rolli muudatus võimaldab neil uuringus aktiivsemalt osaleda ning oma labori võimekust kasvatada.

V. TAT muudatuste jõustumine

Käskkirja rakendatakse tagasiulatuvalt alates 01.04.2024.

VI. TAT muudatuste kooskõlastamine

Eelnõu esitati eelnõude infosüsteemi (EIS) kaudu kooskõlastamiseks Rahandusministeeriumile ja e-posti kaudu Riigi Tugiteenuste Keskusele (korraldusasutus), SA-le Keskkonnainvesteeringute Keskus (rakendusüksus), Euroopa Komisjonile, ühtekuuluvuspoliitika 2021–2027 rakenduskava seirekomisjonile ja õiglase ülemineku juhtkomiteele ning arvamuse avaldamiseks Terviseametile. Rahandusministeerium kooskõlastas eelnõu märkustega, millega arvestati. Riigi Tugiteenuste Keskus ja Terviseamet kooskõlastasid eelnõu märkustega, millega arvetati osaliselt. Ülejäänud osapooled kooskõlastasid eelnõu vaikimisi.